

אהרן ובניו (וכן העיר הרש"ש)? – והשיב על פי מה שכתב הגאון מלאדי (אור תורה ויהי) שלעתיד לבוא עבודת הקרבנות תהיה למטרה אחרת מכפי שהיתה במשכן ובמקדש, כי בעבר היתה הכפרה עבור האדם ואילו לעתיד האדם כבר יהא מתוקן וענין הקרבנות יהיה להעלות את בעלי החיים. וכיון שהעבודה תהיה באופן אחר יצטרכו חינוך מחדש לעבודה המחודשת [ורמזו זאת חז"ל זאת במה שאמרו 'שמיני' – רמזו לימות המשיח כידוע – רגל בפני עצמו].

ועוד הביא מדברי הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות שורש שלישי), לפי שבטלה משיחתם בשעת מיתה, ויהיו אנשים מחודשים – לכך יצטרכו להתקדש כבראשונה.

ובחדושי הגר"ח על הש"ס מובא שאמנם אין שייך לעתיד דין ריבוי בגדים ומשיחה מאחר וחלה עליהם תורת 'משוח' משכבר אבל דין 'מילואים' יהא קיים, ומצד זה יש דין וסדר בלבישה. [ומה שכתב הרמב"ן 'שבטלה משיחתן' – אין כוונתו שיצטרכו משיחה מחדש, שזה לא מצינו, אלא כוונתו שבטל דין 'חינוך' שלהם שענינו הוא קביעת הקידוש של המשיחה למעשה, להוציאו מן הכח אל הפועל. חדושי בית ישי לב. וע"ע בדרשותיו סו"י יג].

ואילו החזון-איש (קכו,ג) נקט שענין מילואים לא היה אלא הוראת שעה כשנבחר אהרן לכהונה, ומאז נתקדש כל זרעו בקדושת כהונה עד עולם [ומה שהקריבו קרבנות המלואים בימי עזרא (מנחות מט.), אין זה ענין לחינוך הכהנים, אלא שהקריבו אז אותם קרבנות שהוקרבו בשמיני למלואים] – 'אלא כיצד מלבישן כשיחיו המתים ויתכבד משה להלביש אהרן ובניו כדרך שהלבישן במלואים, והוא ענין חביבות ותגמול למשה ולאהרן'. ואולם לפי מה שהסיקו 'למיסבר קראי' אפשר שאין לנו גילוי על כך כלל, ורק בתחילה סבר כן. (וכן נקט בגבורת-ארי, שלפי האמת אין סדר הליבישה אמור לעתיד לבוא, מפני שמצוות בטלות באותה שעה כמו שאמרו בנדה ע).

*

(ע"ב) 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מניין שאף מקרא פרשה מעכב...'

כשם שקבע הקב"ה שיתוקנו העונות למעלה על ידי מעשה הקרבן, כן קבע עוד לתקן בשורש הענינים על ידי התורה שהיא שורש הקרבנות, וצום הקב"ה שיקראו גם כן הפרשה של אותו הקרבן. וכן אמרו במדרש לענין קריאת פרשת העולה, וכן הוא בזהר הקדוש (במדרש הנעלם – וירא).

וכיום שבעונותינו הרבים מעשה הקרבנות בפועל אין לנו, על כל פנים מצות לימוד הלכותיהם יש לנו, ועלינו להתחזק ללימוד דיני הקרבנות ויחשב לנו כמעשה הקרבנות. ולמדנו מהגמרא במגילה (טז) שזכות לימוד הקרבנות מועלת כל כך שאפילו הקטגור אינו יכול להרע אלא אדרבה, עליו ללמוד זכות. ואפילו בשעה שצר לו לאדם מאד, אל יפטור עצמו מלימוד עניני הקרבנות דבר יום ביומו, ויניצל מכל צרה (חפץ חיים עה"ת צו).

דף ו

'לא צריכא דאקדים'. מפשט דברי רש"י נראה שמפרש המחלוקת האם הלביש תחילה לאהרן את כל בגדיו ורק אחר כך החל להלביש לבניו, או הלביש לאהרן כל בגדיו מלבד האבנט, ואחר כך הלביש לבניו חוץ מהאבנט, ושוב חגר את אהרן באבנט ואחר כך חגר את בניו.

ויש מפרשים שלפי דעה אחרונה הלביש לאהרן מכנסים כתונת ומצנפת, ואחר כך הלביש את בניו בגדים אלו, אח"כ חגר לאהרן אבנט ואח"כ חגר לבנים, ולאחר מכן השלים לאהרן את בגדי כהונה גדולה [שהרי אם הלביש כל בגדי אהרן תחילה, כיצד חגרו באבנט לאחר שהאפוד והחושן נתונים עליו] (עפ"י ריטב"א ומאירי. וע"ע רמב"ן ויקרא ח, ז; הגהות רא"מ הורביץ ורש"ש).

(ע"ב) זעזע שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת. רש"י מפרש: שמא ימות עליו מי מהנכנסים אצלו. ויש מפרשים: שמא יגעו בו אנשים טמאי מת, ואם כן נאסור הנגיעה בו לכל אדם [ומדוע אמרו (להלן ח): שאחיו הכהנים נוגעים בו]. ויש מפרשים, מדוע אמרת שצריך לפרוש מביתו משום טומאת בועל נדה ולא אמרת משום חשש קבר התהום, שמא יש שם מת קבור (עפ"י פרוש רבנו אליקים; תוס' ר"י הלבן; ר"י מלוניל ומאירי. ויש שדוחים פירושים אלו – ע' תו"י ותרא"ש. וע"ע חזון איש קכו, ה).

זעזע שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת? אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא (בר תחליפא) משמיה דרבא: זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בציבור' – ומשום אכילת השעיר החיצון במוצאי היום, שאסור לאכול בטומאה הגם שטומאה הותרה בציבור – לא הצריכו פרישה, שהרי חשש טומאה זה אינו אלא מעלה בעלמא בשביל העבודה המיוחדת ביום הכפורים ולא חששו בשאר עבודות הקדשים, הלכך משום אכילת השעיר שהוא כשאר הקדשים, לא הצריכו להפרישו ולהזות עליו (עפ"י אגרות משה ח"א קדשים ה; מרומי שדה להלן ז: ת. וע' גבורת ארי; רש"ש; חדושי בית מאיר; חזון איש זבחים ב, ד; בית ישי ס' לא ועוד).

עוד יש לומר אעפ"י שהכהן הגדול טמא, אין הכרח שהבשר ייטמא שהרי יכול להימנע מנגיעה בו, ולכן לא חששו משום אכילת השעיר כי הבשר לעולם יהא ראוי לאכילה (כן כתב החזון-איש בזבחים ד, יב. וע"ש בסק"ב שנשא ונתן בדבר. ואולם הגר"מ פינשטיין כתב (דברות משה ב"ק פא, א; אגרות משה שם) בדעת רש"י והרמב"ם שגם כשהבשר טהור אסור לאכול אם הקרבן בא בטומאה. ואין כן דעת כמה ראשונים – עתוס' ז. ד"ה דם; שיטמ"ק זבחים טז: אות ה. וע"ע בענין זה במצוין ביוסף דעת פסחים עז-עז בסיכומים).

ומשום פרו של אהרן, מדוע לא חששו אם יבוא בטומאה והלא לכאורה הוא כשאר קרבן יחיד שקבוע לו זמן שלא הותרה בו הטומאה אלא דחיה היא (כדלהלן) – אך הואיל ושאר כפרות היום תלויות בו והם הלא הותרו, על כן גם הוא הותרה בו הטומאה. כן הביא בספר שער המלך (ביאת מקדש ד, יד) מתוס' ישנים. ונראה שזו גם כוונת הריטב"א כאן. וכן פרש מהר"ץ חיות את דברי רש"י (ד"ה הותרה). וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב לא.

ויש אומרים שלא עשו מעלה לחוש לטומאה בפרו של אהרן כי לא חששו אלא לכפרת כלל ישראל שתהא מן המובחר (עפ"י רעק"א בדעת התוס').

ועוד, הואיל ומדאורייתא הכל הותר (כדברי התוס' ז. ד"ה כיון) ורק מדרבנן החמירו לכתחילה באילו ופרו שהם קרבנות היחיד, הלכך לא חששו בהם לטומאת מת (עפ"י תו"י ומהרש"א להלן ח. גבורת ארי).

טומאת ביתו שכיחא' – לאו דוקא, אלא לגבי טומאת המת שימות עליו אחד פתאום, נחשבת טומאת ביתו שכיחא (ריטב"א).

שכשרות לכתחילה בתוך שבעה (כן מתבאר מתוך דברי הגר"ח בכתבים שעל הש"ס. וכן משמע בזבח תודה להלן יב. ד"ה ודוקא). ובספר אבי עזרי (כלי המקדש ד, יב) הסביר שפרישת שבעה היא הלכה מסוימת שגילה הכתוב בעבודת יוהכ"פ, ומשמע שבשאר עבודות הכהן הגדול די בשעה אחת אף לכתחילה.

ומשמע מדברי הרמב"ם (שם) שאין צריך לעבוד עבודה בשעת ריבוי הבגדים, אלא לובש ופושט במשך שבעה ימים [יש מי שכתב שגם מהראב"ד משמע שאינו חולק על כך ('שאלת הכהנים תורה'). ויש מי שחולק ('זבח תודה' להלן יב.)]. ואולם מרש"י (בד"ה ריבוי) משמע שצריך לעבוד עם הבגדים. והרש"ש תמה על זה. ומהגר"ח מובא שאין נחשבת לבישת בגדי כהונה כי אם לצורך עבודה [וכן יש להוכיח משאלת הגמרא להלן עג. שאם משוח מלחמה משמש בשמונה בגדים מדוע אינו ראוי לעבוד ביוהכ"פ הלא מילא את ידו ריבוי בגדים, כפרש"י. ומשמע שאם אינו משמש בשמונה, אעפ"י שנשאל באורים ותומים בשמונה, אין די בזה להכשירו לעבודת יוהכ"פ].

ב. לעיכוב די בשעה אחת של ריבוי או משיחה (עפ"י תורא"ש וריטב"א).

ג. יש אומרים שאין המשיחה דוחה שבת ויום טוב (עפ"י שו"ת הרמ"ע מפאנו קב). ומפשט דברי התו"י (יב). נראה לכאורה שמותר למשחו ביום הכפורים לצורך עבודת היום.

ד. אעפ"י שהמשיחה או ריבוי בגדים מעכבים, שאם לא נמשח ולא נתרבה כלל – אינו כשר לעבודת היום, דרשו בספרא (אחרי ג – כפירוש הר"ש והראב"ד. וע' גם בירושלמי הוריות ג, ב ובפ"מ) שהכהן שמתקנים אותו למלא מקום הכהן-הגדול אם יארע בו פסול, הריהו כשר לעבודה ללא משיחה וריבוי, שהתקנתו עומדת במקום משיחתו. ואולם צריך חינוך לכהונה גדולה בו ביום וכדלהלן יב. (וכן נראה מפשט דברי הרמב"ם (עבודת יוהכ"פ א, ג). אלא שבתו"י יב. משמע לכאורה שגם נמשח, אך יתכן שכוונתו רק שתועיל המשיחה מדין חינוך ואין זו משיחה שלא לצורך, אבל אין בו מצות משיחה. וע' בספר יהגה האריה (הוריות יא): שצדד לומר עפ"י הירושלמי שכל כהן גדול שנפסל אין מושחים אחר, שאין מושחים שני כהנים גדולים בדור אחד, ויישב בזה כמה דברים אלא שהעיר על כך מכמה מקומות בדברי הראשונים. ולפי האמור יש לקיים דבריו רק בכהן המותקן תחת כה"ג ביוהכ"פ).

ג. מנחת חינוך של כהנים, עשירית האיפה, אף על פי שאינה כתובה בפרשה – היתה קרבה במלואים (וזה הדבר – זה קרבן אהרן, גזרה שוה).

א. נסתפקו בירושלמי האם היתה קריבה על ידי אהרן לחצאים כבכל יום, או היתה קרבה שלמה [והיינו ביום השמיני למלואים. עפ"י יפה עינים].

ב. בשפת אמת נסתפק האם בני אהרן הקריבו עשירית האיפה בכל יום משבעת ימי המלואים או שמא רק פעם אחת, כדין כהן הדיוט (וע' באריכות בספר חונן דעה).

ג. בשבעת ימי המלואים הוקרבו שני תמידים בכל יום (כן מבואר במדרש רבה (במדבר יב, טו). וע' בהרחבה בספר 'למיסבר קראי' לגר"צ רוטברג שליט"א פר' צו).

דפים ה – ו

ז. מהו סדר הלבשת הבגדים לאהרן ולבניו?

נחלקו בני רבי חייא עם רבי יוחנן על סדר לבישת הבגדים לאהרן ובניו במלואים, האם בתחילה הלביש משה לאהרן כל בגדיו ורק אחר כך הלביש את בני אהרן, או תחילה הלביש לאהרן בגדיו מלבד האבנט, אחר כך הלביש את הבנים שאר בגדיהם ואח"כ חגר את אהרן באבנט ואח"כ את בניו (כן פרש"י) ויש מפרשים שלדעה אחרונה הלביש לאהרן מכנסים כתונת ומצנפת, ולאחר מכן הלביש את בני אהרן, אחר כך חגר לאהרן אבנט ואח"כ חגר לבנים, ולאחר מכן השלים לאהרן את בגדי כהונה גדולה (עפ"י ריטב"א ומאירי).

ומחלוקתם נסובה סביב משמעות הכתובים, שבצוואה כתובה חגירת כולם כאחת, וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו, ואילו בעשייה נאמר ויחגר אותו באבנט, ואחר כך ויחגר אתם אבנט. סדר הלבישה לדורות: מכנסים, כתונת, אבנט, מצנפת. ובכהן גדול: מכנסים, כתונת, אבנט, מעיל, אפוד, חושן, מצנפת וציץ (עפ"י רמב"ם כלי המקדש והעובדים בו י, א-ג). נראה שאף אם לבש שלא כסדר ועבד – עבודתו כשרה (מהגר"א נבנצל שליט"א, להלן כג:).

ענין אבנטו של כהן גדול ושל כהן הדיוט – להלן יב.

דף ו

ח. א. למה מפרישים כהן גדול מאשתו שבעת ימים קודם יום הכפורים? מתי מפרישים? ומה טיבה של הפרשה זו?
 ב. האם נדה מטמאה את בועלה למפרע כאשר מצאה דם לאחר ביאה?
 ג. האם בועל נדה טובל ביום השביעי לטומאתו, או רק בליל השמיני כנדה?

א. מפרישים כהן גדול מאשתו שמא יבוא עליה ותמצא ספק נדה, והרי הוא טמא שבעה ימים כדין בועל נדה (רבי יהודה בן בתירא).

גזרה דרבנן היא ולא דין תורה (כפי שהאריך להוכיח בתשב"ץ ח"ג קלה-קלוז). אין חולק על רבי יהודה בן בתירא. כן כתב בחזון איש (פרה ו). ואולם מדברי כמה ראשונים קצת משמע שדברי ריב"ב אינם מוסכמים. וכן כתב בספר גבורת ארי (ג: וע' חדושים ובאורים).

משמע בגמרא שלפי המסקנא שבועל נדה טובל ביום, הפרישה מתחילה בתוך היום השביעי שלפני יוהכ"פ ולא לפנות הערב הקודם, שהרי גם אם ימצא שבא על ספק נדה ביום שפורש הלא טובל ביום השביעי ובכניסת יום הכפורים העריב שמשו ויכול לעבוד למחר.

ואפשר שזה אמור רק לריש לקיש שהפרשת שבעה היא רק משום חשש טומאת ביתו [אבל מצד דין פרישה עצמו די בששה ימים, כפרישת משה בסנין], אבל לרבי יוחנן שלמדים ממילואים, אפשר שצריך שבעה ימים שלמים מעת לעת (ע' גבורת ארי).

מבואר מסוגית הגמרא שהפרשה זו מביתו אינה מונעת שהיית אנשים עם הכהן כלשכת פרהרין, ואף מותר ליגע בו ואין לחוש לטומאת מת (שמא ימות מת אצלו פתאום או שמא אחד הנוגעים בו טמא מת. עפ"י ראשונים), אם משום שטומאת מת הותרה בציבור הלכך אין לחוש לה (רב תחליפא אבי ר"ה בשם רבא), או מפני שאינה שכיחה (רבינא).

לפי דעה ראשונה, אם נוקטים 'טומאה דחוייה בציבור' משמע שצריך לפרוש אף מחשש טומאת מת (עתו"י. ומ"מ שנינו שמוסרים לו זקנים ות"ח ללמדו כפי הצורך). ואולם להלכה נראה שנוקטים את

הטעם השני שטומאת מת אינה שכיחה ואין לחוש לה (עפ"י מאירי. וכן הרמב"ם פסק 'דחוייה' ואעפ"כ נקט א,ג) רק הפרשה מאשתו).

ב. נחלקו רבי עקיבא וחכמים האם הגזרה שגזרו על גדה שמטמאה טהרות למפרע מעת לעת, אמורה גם כלפי טומאת בועלה; רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרים (כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש. ומ"מ טמא טומאת ערב משום מגע. ע' גדה יד טו). ואמר רב חסדא: לא נחלקו חכמים אלא ב'אחר אחר', היינו שמצאה דם אחר שעבר הזמן בכדי שתדך מן המיטה ותדיח את פניה (רש"י. וע' גדה יד; שפ"א), אבל מצאה בתוך זמן זה – הכל מודים שמטמאה את בועלה.

הלכה כחכמים, שאין מטמאה את בועלה (רמב"ם איסור"ב ח, יג מטמאי משכב ומושב ג, ח ועוד).

ג. הסיק עפ"י הברייתא כדברי רבי זירא ודלא כסברת רב שימי מנהרדעא, שבועל גדה טובל ביום השביעי לטומאתו (או בלילות שלאחר מכן. עתוס' ישנים; בית יוסף י"ד קפג), שלא כגדה עצמה שאינה טובלת אלא בליל שמיני.

דפים 1 – 2

ט. א. האם טומאת מת בקרבנות ציבור הותרה או דחוייה? אלו נפקותות יש בשאלה זו?
ב. מה דין הנ"ל בקרבן יחיד הקבוע לו זמן, כגון אילו של אהרן?

א. קרבן ציבור הקבוע לו זמן – קרב בטומאה – [טומאת מת. ואפשר אף שאר טומאות מגע – ע' זבחים כב]. ונחלקו אמוראים בדבר; רב נחמן אמר טומאה הותרה בציבור (וכן הוכיחו בשם רבא ממשנתנו, ואילו רבינא דחה). ורב ששת אמר: דחוייה היא – (בקושי. וכן דעת כמה אמוראים – ע' להלן מו: פסחים עט פ פד. וי"א כן גם בדעת אביי ורבא. עתוס' זבחים לג). ותלו שאלה זו במחלוקת התנאים: לרבי יהודה טומאה הותרה, ולרבי שמעון (רבי יוסי ורבי מאיר. להלן ח) – דחוייה.

לפי לשון ראשונה, כאשר ישנם כהנים טהורים באותו בית-אב, לדברי הכל טהורים עושים ולא טמאים. לא נחלקו אלא כאשר אין טהורים באותו בית-אב, האם מחזירים אחר כהנים מבית אב אחר. ולפי לשון אחרת אפילו כשיש טהורים באותו בית אב, סובר רב נחמן שהטמאים עושים.

א. הלכה כמאן דאמר 'טומאה דחוייה בצבור', ויש לחזור אחר טהרה כאמור (רמב"ם ביאת מקדש ד; סמ"ג ל"ת שה). ויש שנראה מדבריהם שנקטו 'הותרה' (עפ"י ר' יהונתן מלונגיל; ב"ח או"ח שכתב בדעת מהר"ם; שאג"א לח בדעת התוס').

ב. כשחייבים לחזור אחר טהרה, משמע אפילו אם יצטרכו להמתין זמן מה בקיום המצוה, ממתנינים כדי לעשותה מן המובחר, בטהרה (ע' שבות יעקב ח"א לד (וע"ע בשו"ת מענה אליהו ג). וע' שיח יצחק להלן מו. שכתב בדעת רש"י שאם אפשר להקטיר האימורים בטהרה בלילה, אין להקטירם ביום בטומאה. ומאידך כתב בחזו"א (קכו, ו) שמנחת נסכים יש להביאה ביום הקרבן אפילו בטומאה הגם שאפשר להביאה ביום אחר בטהרה (ול"ק קושית הרש"י)).

ג. כתב הרמב"ם (ביאת מקדש ד, יד): אפילו היו כל אנשי המשמר טמאים, יש לחזור [למ"ד 'דחוייה'] אחר כהנים ממשמר אחר [ואין איסור לכהן לעבוד שלא במשמרתו, אם ירשוהו בני המשמר. שו"ת משיב דבר ח"ד יא]. ורק אם רוב הכהנים הנכנסים לירושלים היו טמאים – יעשו בטומאה [ומשמע שבזוהו אין צריך לחזור אחר טהורים, הגם שטומאה דחוייה. ע' גבורת ארי שהקשה על כך. וע"ע כתבי קה"י קלו; אבי עזרי ביאת מקדש שם].